

Становище

за

дисертационния труд

на

Цюе Лей

докторант в редовна форма на обучение

в катедра "Поп и джаз изкуство" към Вокален факултет на НМА

на тема:

“Изследване върху стиловете и техниката на изпълнение при джаз саксофона”

за присъждане на образователната и научна степен доктор

по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство”

в професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”

научен ръководител: проф. д.изк. Мария Ганева

Актуалност на темата

Саксофонът с почти 180-годишно историческо и творческо битие е един от най-колоритните, атрактивни и стилистично вариативни дървени духови инструменти. Неговият емблематичен тембър, технически възможности /по отношение на динамика, щрихи, маниер на изпълнение/ и подвижност, най-органично се вписват в стилистиката и лексиката на джазовата музика. Не случайно, саксофонът се налага още от самото концептуализиране на джаза, включително и до настоящия момент, като задължителен и основополагащ инструмент с ключова роля, най-вече в областта на джаз импровизацията.

В съвременната музикална среда и художествена практика, синтезираща класическия, джазов, поп опит и завоевания на саксофона, непрекъснато се наслаждат

все нови и нови багри, динамични нюанси, поверяват му се различни драматургични функции, които разтварят непознати художествени посоки и инвенционни траектории както за инструменталистите, така и за композиторите.

В контекста на казаното, представеният дисертационен труд *“Изследване върху стиловете и техниката на изпълнение при джаз саксофона”* съблюдава и се вписва в актуалната музикална среда и практика, тенденции, експерименти.

Адмирам избора на Цюе Лей да се посвети на тази почти неизследвана научна територия за България. Чрез личните си открития, изводи и заключения, дисертантът запълва една празнота в съвременното българско научно изследователско поле.

Интересът към темата логично е инспириран и мотивиран от личните пристрастия и практически опит на Цюе Лей. Той показва в качеството си на изпълнител и преподавател една добра подготовка и познание за строгата специфика при музицирането с класическия и джаз саксофон, демонстрира осведоменост по отношение на създадената музикална литература.

Справка за докторанта

Цюе Лей от най-ранна възраст /8 годишен/ се посвещава на саксофона и свързва неразривно творческия си път и съдба с този дървен духов инструмент.

Завършва бакалавърска степен в Тиендзинския педагогически университет в Китай през 2014 г., а през 2017 придобива магистърска степен по специалността Поп и джаз саксофон в НМА "Проф. Панчо Владигеров". От 2018 г. е докторант в НМА където успоредно с усъвършенстването си като саксофонист учи джаз композиция, джаз импровизация, разширявайки обхвата и обема на своите знания, компетенция, практически умения.

Докторантът реализира над 100 изпълнения в различни концерти /преди и по време на обучението си в България/. Сред тях се открояват: Шанхайско състезание по джаз /2014/, Концерт със Симфоничния оркестър на град Тиендзин /2016/, Изпълнение в церемонията по откриването на "Златна камбана" в Китай /2019/ и др.

Паралелно с изпълнителските си изяви Цюе Лей се посвещава и на педагогическата работа. В периода септември 2012 - март 2015 е преподавател по саксофон в подготвително училище "Свят на изкуството", а през март 2020 - ноември 2020 в професионално-техническо училище "Компас" в град Чънду, Китайска народна република.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е с изследователски и аналитичен характер от типа теоретико-приложен. Разположен е в общ обем от 185 страници, състои се от увод, 6 глави, заключение, включва 53 нотни примера. Библиографията съдържа общо 36 източника - на латиница-10 и на китайски език -26.

Авторефератът коректно и точно синтезира същността на изследваната и разработвана теза.

Докторантът има 2 публикации по спецификата на дисертационния труд, изведени са и генерираните приносни моменти.

Описание и оценка на дисертационния труд

Уводът експонира на преден план личните мотиви на Цюе Лей, провокирали появата на труда, уточнява и прецизира важните детайли, относно селекцията и разработката на материала, визира подхода и използваните методи - универсални - исторически подход, анализ, синтез и частните, базирани на емпиричния опит.

Във въвеждащата част е проектирана основната теза: " *в процеса на изпълнение на саксофона техниката е от изключителна важност, включително позата, дишането и постановката на устата, а само с правилното им приложение може да бъде разгърнат тембъра на саксофона..*", формулирани са обекта на изследване: *прилагането на саксофона в джаз изпълнението*, както и целта: *да се даде възможност за по-дълбокото познаване на джаз музиката, което да послужи за основа на бъдещия процес на обучението по саксофон.*

Следвайки водещата цел Цюе Лей структурира и непосредствените конкретни

задачи свързани с:

1. ролята и характеристиките на саксофона, проследени в различни периоди от развитието на джаза въз основа на историята на саксофона и джаз музиката;
2. структурата на музикалната форма, трудностите и прилагането на различни техники при изпълнение на "Концерт за саксофон в ми-бемол мажор" и "Малък чардаш";
3. приносът на емблематичните джазови саксофонисти,
4. съпоставянето на различните стилове и техники в джаза, класическата и поп музиката;
5. ролята на саксофона при овладяване на джаз импровизацията, техниките на изпълнение и стила на джаза като цяло и в частност на импровизацията;
6. правилната поза и методология, дишането и овладяването на ритъма в джаза, трудностите, проблемите, слепите точки, възникващи по време на изпълнение, както и начините за тяхното преодоляване и разрешаване.

Първа глава е посветена на саксофона и разглежда появата, развитието, разпространението и приложението на инструмента в класическата и джаз музиката. Дадена е информация за създателя на саксофона Адолф Сакс, очертани са историческите и художествени предпоставки довели до оформянето и концептуализирането на инструмента. Направена е съпоставка между саксофона на 19 век и този на 20 век, като са изведени допирните точки и различията. Дисертантът се спира на произведенията от ранния период, написани за саксофон, визира и постиженията на инструменталистите със значим принос за развитието и разпространението на инструмента сред които: Луи-Адолф Майер, Суале (Soualle), Анри Вуил (Henri Wuille).

В тази глава са очертани художествените профили на различните видове саксофон: Алт саксофон (Еb строй), Тенор саксофон (Вb строй), Баритон саксофон (Еb строй), посредством изведените ярки, темброви и емоционални характеристики, регистровата експресивност и естетическа издържаност. Потърсено е и

позиционирано мястото на тези видове саксофони в различните жанрове, респективно в състава на оркестрите, набелязани са някои от спецификите при изпълнение, пряко свързани с положението на тялото /седнало и изправено/, отправени са и препоръки от техническо и интерпретационно естество.

Втора глава е структурирана под формата на съпоставителен анализ. Открити са сходствата и отликите между класическата и джаз музиката. Потърсени са техните рефлексии и набелязани специфичните технически прийоми и особености, идентифициращи тези жанрови концепт/модел.

Подробно са анализирани и изследвани техниките при изпълнение на саксофон в класическата и в джаз музиката. Конфигурирани са паралелно: качествените им характеристики и проблемните зони; дадени са съответни препоръки както за преодоляване на трудностите, така и за постигане на максимална прецизност, изразност и въздейственост при интерпретацията и самия акт на музициране.

По отношение на класическия жанр Цюе Лей очертава контурите на стандартната и елегантна поза от изключително значение както за максималното разгръщане на уменията и увереността на изпълнителя, така и за артистичното му присъствие и излъчване. Наблегнато е върху огромната значимост на артикулацията, с пряко влияние върху тембъра; анализирани са специфичните класически артикулационни техники - slap-tongue, vend, подтон (subtone), flutter-tongue, както и виртуозните артикулационни умения на изпълнителите останали в историята на инструмента. Дисертантът набляга върху същностните технически компоненти - овладяване на ритъма, регистровите багри и експресия, изпълнителската научна методология.

Поантата е поставена върху *"Концерт за саксофон в ми-бемол мажор"* определен като крайъгълен камък и основно произведение за саксофон. Направени са: подробен анализ на музикалната структура, тъкан, драматургия, бележки, пряко произтичащи от трудностите; отправени са препоръки за тяхното преодоляване, постигане на емоционална изразителност, и добра спойка с пианото.

В “*Малък чардаш*” (“*Little Chardas*”) са разгледани основните техники, използвани в изпълнението-приложението на double tonguing, връзката му с други умения като дишане, постановка на устата и пръстите, предложени са методи за техниката двойно стакато. Потърсена е релацията между двойното стакато и другите звукови умения - стакато и дишане, стакато и постановката на устата, връзката между стакатото и пръстите, набелязани са специфичните особености при приложението му, а също така и методологични принципи за обучение при двойното стакато.

Като *приноси бих определила изследванията на свързани с техниките при изпълнение в джаза*. Дисертантът конструира парадигмата за овладяване на основните умения чрез: упражненията - с гама, дълги тонове, техниката стакато (tonguing); правилната форма на устата, дишане, предложена е методика за упражняване на гама.

От особена важност е съпоставката между техниките при изпълнение на класическа и джаз музика и направените изводи по отношение на: разликата в мундщука и платъка, постановката на устата, вибраторото, тембъра, фразировката и интерпретацията, сами по себе си, индикация за знанията на дисертанта, за нещото му владееене и боравене с различните жанрови стилистики и лексика.

Трета глава може да се определи като централна в труда. Анализите отново са под формата на съпоставка и изцяло се фокусират върху изпълнението на саксофон, съответно при класическия и джаз стил. *Бих определила задълбочеността на изследването, резултатите и изводите като приноси*. Дисертантът извежда на преден план различията при двата стила и откроява регулярността и консервативността на класическите произведения за саксофон, ясно прецизираните им тактове и строгостта на ритъма, по-меките музикални линии, пълнотата и окръглеността на тембъра, в противовес на съвременната музика, търсеца иновативност, свобода на музикалната мисъл и модели, максимално разгърнати в

типичната за джаза импровизация, с характерната инверсия и непрекъснат синкоп, основна предпоставка и механизъм за постигане на промяна в ритъма.

Своите изводи по отношение на класическите произведения дисертантът подкрепя чрез изследването си /драматургично-музикално, стилово и интерпретационно/ на *представителната и изразителна*, по думите на Цюе Лей творба, създадена през 50-те години на 20 век "Малък чардаш" от Педро Итурард.

В главата е направен също така подробен обзорен преглед на различните джаз стилове- Традиционният джаз от преди 30-те години на 20 век, наречен Ню Орлиански, диксиленд и чикакският джаз; суинга; революционния бибоп; куул джаз; фрийд джаз; съвременния джаз. Отделено е място на творците допринесли за промяната и развитието на тези стилове, рамкирани са съответните художествени параметри при изпълнението на саксофон, доминирани от стилистичната специфика и интерпретационната трактовка.

На базата на тези свои констатации, Цюе Лей прави съответните изводи, относно стила и постановката при изпълнение със саксофон на класическата музика, акцентира върху уникалната му по своите характеристики гамова система, тембъра с близки възможности до тези на човешкия глас /портаменто, гърлени тонове/. Успоредно е разгледано и изпълнението на саксофон при джазовата музика. Акцентирайки, върху нейното стилово разнообразие и запазена марка - свободата, дисертантът се спира на техническите му възможности, най-ярко изявяващи се чрез импровизирането с акордови прогресии и развитието на мелодичната линия. На финала Цюе Лей обобщава: *"... Наблюдавано отстрани, постановката на устата при класическия саксофон сякаш не търпи голяма промяна, но все пак се изменя леко, докато при джаз саксофона промените са разнообразни. Същественото при джаз саксофона е свободата – има ли начин да бъде възпроизведено нежното и меко усещане на джаз музиката, то всякакви други изисквания губят своята задължителност. В това отношение класическият саксофон и джаз саксофонът са напълно противоположни помежду си, поради което този фактор е и най-важният.*

Ако на класическия саксофон можем да погледнем като на джентълмен, пременен в официален костюм, то следва да възприемем джаз саксофона като небрежно облечен любител на свободата".

Приносът на значимите творци за въвеждането на саксофона в състава на джазовите формации, новите посоки на техните търсения и влиянието им върху историческия и художествен генезис на жанра, са обект на изследване в **четвърта глава**. Саксофонистите Джон Колтрейн, Лий Кониц, Кенъбол Адърли, Стан Гец, Орнет Коулман, Сидни Беше, Коулман Хоукинс, Лестър Йънг, Чарли Паркър, са обширно представени посредством биографичната справка, уникалните им завоевания и находки, и решаващо влияние за концептуализирането и разгръщането на различните джазови течения и стилове.

Панорамно е контурирана ролята на саксофона в различните джазови направления - от първите проявления на инструмента до неговия апогей, включително и чрез провокативните търсения - катализатор за постоянните авангардни и неконвенционални творчески експерименти и завоевания на жанра.

Пета глава е посветена на душата на джаза - импровизацията, определена от дисертанта като *акт на въображение, който се случва едновременно с възпроизвеждането на музиката*. Проследени се нейните композиционни корени и проявления в различните музикални епохи от Средновековието до съвременната музикална практика. Набелязани са някои основни правила за упражняване и при двата типологизирани модела, а именно - слушане на фоновата музика и подготовка за импровизация; разделяне на строфите и определяне на фразите; оформяне на музикалния образ и фиксиране на основната тема; използване на собствен музикален език, с акцент върху контраста, плътността на нотите, колебанията на тоновата височина, яснотата на мелодичната линия; размишляването и обмислянето; мълчанието като начин на изразяване; слуховата експресивност; дишането-овладяно и контролируемо. В контекста на казаното, са визирани упражнения за гъвкавост и скорост и конкретно за стабилно дишане /дълги тонове, волум/.

Представени са също така методите за импровизация, базирани върху упражнения: за звукореда при акордите; интервалите в септакорд; връзката на акордите на 3-та и 7-ма степен, на акордите II -V-I; приложението на ритъма като ключова субстанция чрез повторение на ритмичните схеми при фразите, преобразуването на ритмичната схема и развитието ѝ във фразата.

Акцентирано е върху фундаменталното значение за формиране на точни критерии, стил, вкус при обучаващите се саксофонисти чрез слушането на изяви джаз музиканти. Бих отбелязала като ценен и полезен в теоретичен и практически план аналитичния прочит на вариацията от Чарли Паркър „*Mohawk*” и направените изводи, касаещи мелодичната линия, методите за контрол на тембъра и точността на тоновете, засилването на уменията за непрекъснат контрол.

Шеста глава, разположена в 3 раздела, изследва приложението на основните техники при джаз импровизацията от саксофона, както и ефективните начини за тяхното овладяване. В първия раздел са представени основните умения на саксофона, свързани с координацията на множеството компоненти /устни, език, дишане, пръсти, тяло/, солидните умения и сръчности, бързите реакции и възприемчивост на ритъма, основна предпоставка за максимално разгръщане на качествена импровизация, оформянето и създаването на цялостен, завършен художествен образ. Детайлно са проследени основните стъпки при овладяването на блус стила чрез: гамата в блус стил, формирането и концептуализиране на блуса, неговите стилистични характеристики и особености, прилагането на блус скалата в изпълнението на саксофон. Анализирани са техниката при изпълнение на блус, неразривно свързана с постановката на устата и гърлото, тембровата нюансировка, вибраторът и гърлените звуци, портаментото, обертоновете и глисандото, артикулацията.

Втората част конкретно се спира върху майсторството на саксофона в джаз импровизацията, като се подчертава важноста посредством овладяването на акордите и конкретно на основните акорди - мажорен сектакорд, минорен сектакорд, голям минорен септакорд, минорен септакорд, полуумален септакорд,

умален септакорд, увеличен септакорд. Проучени са: акордовата структура и нейните особености в джаза, разширените тонове на септакорда, замяната при акордите, преобразуването и замяната на удължения тон, на тритонусни и алтерирани акорди, добавената секста, прибавянето на кварта в четиризвучието, DF, US акорди. Употребата на акордите в джаза е нагледно демонстрирана чрез направеното от дисертанта примерно прилагане на доминантовия септакорд. Разгледани са още: овладяването на основния ритъм, спецификата на сегментацията, хармонията, промените в силата на звука, ритмичната система, формирането на ритъма в джаза, на интуицията и съзнанието за ритъм в джаза.

Фокусът на внимание в третата част е обърнат върху импровизацията и по-конкретно върху нейните особености в бибоп стила. Показани са и анализирани основните бибоп импровизационни скали - мажорна, минорна, доминантова, техните разновидности и специфични приложения. Материалът е богато илюстриран със съответни примери, съдържащи освен скалите и техните разновидности, също така и комбинации между ритъма и фразите, дадени са и препоръки за тяхното овладяване и прилагане с цел качествено и майсторско боравене с импровизацията в джаза. *Бих определила разработката в главата и находките на дисертанта като приноси.*

Заклучението отново експонира на преден план някои от проблемните зони, свързани с техническото овладяване на саксофона, вариращ според променливия стил на джаза и пряко произтичащите от това стилово разнообразие многобройни, дори иновативни техники и неконвенционален изпълнителски маниер. На финала дисертантът достига до извода: *"... Независимо дали изследваме от историческа или теоретична перспектива, заключението, което можем да добием е следното: саксофонът заема много важно място в джаза. Стилът на изпълнение и на саксофона, и на джаза показват стремежа към свобода, непрекъснато прави нови пробиви и надхвърля старите постижения и може да бъде най-истинското отражение на вътрешните емоции на изпълнителят...."*

Приноси

Като обобщавам казаното дотук, считам *че дисертационният труд е с приносна стойност*, актуален и утилитарен, дава информация в теоретичен план, както и практически напътствия върху които успешно биха могли да се опрат изпълнителите саксофонисти, посветили се на джаз музиката.

Между приносните моменти на разработката ще открия:

- 1. сравнителния анализ на техниките на изпълнение със саксофон при класическата и джаз музиката и стандартизирането на методите на обучение;*
- 2. изследвания генезис на джаза и стила на изпълнение на саксофонисти от различните направления;*
- 3. комплексното изследване и систематизираната методология за изучаване на джаз импровизацията.*

Заклучение

Въз основа на всичко изложено дотук, давам своята положителна оценка на дисертационния труд на Цюе Лей *“Изследване върху стиловете и техниката на изпълнение при джаз саксофона”* и предлагам на членовете на уважаемото научно жури *да му присъдят научната и образователна степен "доктор"* по научна специалност *„Музикознание и музикално изкуство”*, професионално направление 8.3 *„Музикално и танцово изкуство”*.

30.12.2021 г.

проф. д-р Виолета Горчева